

Jesenski podlesek.¹⁾

Spisal Avguštín Šabec.

ilo je lepega popoldne v mesecu oktobru. Takrat so napravili učenci krčevinske šole v družbi z gospodom učiteljem svoj prvi in zadnji izlet v bližnjo vas — Šalovce imenovano. Namen tega izleta je bil, da si na tem sicer kratkem poti ogledajo jesensko življenje v prirodi.

Kaka izprememba! Ker je bila otava že spravljena, so bili travniki že vsi prazni, le tupatam je žalostno upogibala kaka cvetka svojo glavico, dobro vedoč, da ni več daleč čas, ko tudi njo in vse njene sestrice zamori strupena slana in ji tako odvzame rast in življenje. Sicer so se travniki še vedno ponašali s svojo lepo, zeleno barvo, a to zelenje ni bilo niti najmanj podobno pomladanskemu zelenju. Medtem, ko je pomladno zelenje vse polno mlade življenske moči in sile, je jesensko, četudi lepo zelenje le še zadnji ostanek umirajočega prirodnega rastlinskega življenja. A ne samo to. Pomladno zelenje izpopolnjuje na tisoče in tisoče raznovrstnih in raznobarnih cvetic, medtem ko stoji jesensko skoro izključno prazno in se sme ponašati edino le še s svojim umirajočim zelenjem. Umevno je tedaj, da so bili učenci, katerih mlada otroška srca hrepene le po večni pomladi, ob pogledu na umirajočo naravo žalostni in potrti. In kako tudi ne! Saj so le predobro vedeli, da se z brzimi koraki bliža neprijetna starčka zima, ki s svojo snežno in ledeno odejo zamori še te zadnje sledove prirodnega življenja.

Da se pa vsaj nekoliko nadomesti pomladno in poletno cvetje in da ni pogled v naravo tako skrajno žalosten, zato cvete v tej enoličnosti zala

¹⁾ V latinščini: *Colchicum autumnale*.

bledorđeča cvetica, ki vsaj nekoliko oživlja umirajočo prirodo, da ni videti tako skrajno žalostna. Zato pa se je človek tudi zveseli, ker ga vsaj nekoliko spominja na lepoto preteklih pomladanskih in poletnih dni. Po drugi strani pa obdaja človeško srce ob pogledu na to cvetico neka otožnost, ker si je vsvesti, da se s to cvetko nekako zaključuje cvetna rastlinska doba.

Na poti proti vasi Šalovcam je cvetelo po travnikih na levi in desni vse polno teh cvetic. Učenci se izprva niso dosti zmenili za to otožno cvetko, a ko jih je gospod učitelj opozoril nanjo, so jo mahoma jeli nabirati. V nabiranju se je posebno odlikoval Završnikov Jakec, ki je tudi nabral največji šopek in ga ponudil gospodu učitelju.

Prišedšim v vas Šalovce se je gospodu učitelju zdelo primerno, da opiše učencem to najlepšo jesensko cvetko. Zato so jo na njegov ukaz kar krenili pod kozelc, kjer jim jo je opisal tako-le:

To cvetico, ki nekako v večji množini rastoča zaključuje prirodno cvetje in rast, imenujemo jesenski podlessek. Imenujejo jo tudi ušivko, globljak, dremavčico, divji luh ali smrtnjak itd. Zadnje ime ima najbrž odtod, ker je jako nevarna strupenica tako človeku kot živini.

Podlessek ima globoko v zemlji jajčast gomolj, ki je pa bolj čebuli podoben kot gomolju in to zato, ker ga pokrivajo rjave, usnjaste lupine. Ta nosi na svojem spodnjem koncu obilo belih vlaknatih koreninic.

Iz gomoljevega dna poganja na pomlad podzemen brstič, ki se na jesen razvije v cvet z zrastlostnim, vencu podobnim perigonom, ki je rožnordeče ali lilaste barve.

Vsakoleten razvoj te res zanimive cvetice je tako čuden, da vam ga moram opisati.

Že prvi pogled na to najlepšo jesensko cvetko nam ustvari nehoti misli, zakaj neki si je izbrala ta lepa cvetica ravno otožno jesen za svoje vsakoletno življenje, ko ji vendar preti danzadnem slana s poginom, medtem ko so njene sestrice že zdavna brezskrbno ocvetele in nehale živeti. Ker se ima z njo nekako zaključiti vsakoletno cvetje, zato ji je odločena tako pozna rast. Zato pa ima tudi obrambna sredstva, ki jo varujejo pred pretečo nevarnostjo in ji tako zagotavljajo obstanek.

Da cvete podlessek šele tedaj, ko je po travnikih že vse pokošeno in spravljeno, je temu vzrok njegova neznatna velikost. Ko bi cvetel poleti ali zgodaj jeseni, bi ga trava in druge rastline prerastle in udušile. A tudi ostra koščeva kosa bi mu v tem času posekala glavico in ga tako spravila ob življenje. Tako pa se izogne prvemu in drugemu in se vesel, četudi osamljen, raduje svojega življenja.

Tek njegovega življenja pa je tak:

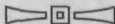
Gomolj ima na eni strani podolgota plitev žleb, v katerega se pritiska nov gomoljček, ki je določen, da požene iz njega to jesen cvet, ki pa ima dozoreti šele prihodnje pomladi. Za razvoj nove rastline in novega gomolja ima, kar se hrane tiče, skrbeti star gomolj, ki tudi prav po očetovsko skrbi za novo rastlino. Jeseni, ko so stara rastlina in njeni padzelmeljski deli že zdavna odmrli, požene nov gomolj 1 do 3 cvetove na 10 do

15 centimetrov visoki, trirobi, beli cevi, ki je na koncu razdeljena na 6 suličastih, celorobih lističev. V dnu cveta ali, kakor bi tudi lahko rekli, na perigonovem grlu je vsajenih šest prašnikov, na cevnem dnu pa se nahaja pestič in jajčasta, troroba nadrasla plodnica. Plodnica dozori šele nastopno pomlad v trodelno, mnogosemensko glavico, ki jo obdajajo mesnati, širokosuličasti vzporednožilnati listi. Iz tega razvidite, da podlesek ravno nasprotno raste in cvete kot druge cvetice. Ob času, ko druge cvetice cveto, se on šele osemi, a ob času, ko je zamrlo že drugim cveticam življenje, se pripravlja on šele na pot v nov, njemu še nepoznan svet.

Kot sem že omenil, je podlesek, ki ga je jeseni vsepovsod zlasti po vlažnih, močvirnatih travnikih v veliki množini dobiti, jako strupena rastlina. Veliko ljudi, zlasti otrok, je moralo že zaradi njega umreti. Pa tudi živini, ako bi ga slučajno dobila, je nevaren, zato se ga pa ta skrbno izogiblje in ne mara zanj. Ker se podlesek naglo razraste, ga je treba zlasti spomladi, ko semeni, skrbno iztrebljati, kar se zgodi s tem, da se njegove mesnate liste, v katerih sredi tiči mnogosemenska glavica, izruje in uniči. Na ta posel vas pri tej priliki posebno opozarjam.

Četudi je podlesek tak nebodigatreba, ga imamo vendar zlasti jeseni, ko zamre skoraj vse cvetje, prav radi. Zaraditega mislim, da ne bo pretirano, če mu damo časten naziv „kralja vinotokovih cvetic“. —

Po daljšem bivanju v prijazni vasi Šalovcah, kjer so si učenci ogledali še to in ono, so se vrnili veseli zopet vsak proti svojemu domu s trdno namero, napovedati prihodnje pomladi podlesku brezobziren boj in to s tem, da ga hoče vsakdo kar največ mogoče porvati in uničiti.

Premodre glave.

Po narodni smešnici spisal *Silvester K.*

VIII.

Icer sem se že mnogo bavil z zgodovino slavnih Zabržanov, a ni se mi še posrečilo dognati, so li naši znanci vaščani ali tržani. Pa tudi še večji učenjaki kakor sem jaz niso dozdej mogli uganiti, ali je Zabrd vas ali trg. In kaj je krivo, da se godi Zabržanom taka krivica? Odgovor je kratek: Krive so neolikane svinje. Reč je namreč ta:

Ko so si bili Zabržani postavili občinsko hišo, o kateri znam še mnogo zanimivega povedati, so poslali do cesarja dolgo prošnjo, naj jim milostno dovolji, Zabrd imenovati trg in njegove prebivalce tržane. Kateri cesar je takrat vladal, mi ni znano. Lahko je umljivo, da je bil cesar, ko je dobil pismo in je slišal od svojega ministra, kako so prošnjiki znani po vsem